

تدوین استراتژی گردشگری شهر نظرآباد با کاربرد مدل SWOT

علیرضا گروسی^{*۱} مصطفی توکلی^۲ سید علی علوی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه تربیت مدرس

۲- کارشناسی ارشد رشته آمایش سرزمین، دانشگاه تهران

۳- استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه تربیت مدرس

چکیده:

امروزه صنعت گردشگری، به عنوان یکی از منابع پایدار درآمد برای شهرها می‌باشد. لذا با تقویت و ایجاد بسترهای مناسب این صنعت می‌توان، به رشد و توسعه شهرها دشت یافت. شهر نظرآباد به عنوان مرکز شهرستان نظرآباد، دارای بستری مناسب برای توسعه گردشگری و همچنین افزایش درآمد برای شهر و اشتغال‌زایی می‌باشد. این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی و با رویکردی کاربردی می‌باشد و برای گردآوری اطلاعات از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. هدف اصلی این پژوهش تحلیل و شناسایی نقاط قوت و ضعف و همچنین فرصت‌ها و تهدیدهای صنعت گردشگری در شهر نظرآباد با استفاده از مدل SWOT می‌باشد. نتایج تحلیل SWOT نشان می‌دهد که نقاط قوت (۴،۸۵)، ضعف (۴،۳۹)، فرصت (۴،۱۶) و تهدید (۴،۰۴) می‌باشد. طبق نتایج حاصله از مدل SWOT باید گفت که راهبرد فعال رقابتی یا SO در اولویت اول می‌باشد و نیز راهبرد WO یا راهبرد بازنگری در رتبه دوم می‌باشد. راهبردهای تدافعی (WT) و محافظه کارانه (ST) نیز رتبه‌های بعدی قرار دارند. لذا در گردشگری شهر نظرآباد و تدوین استراتژی مؤثر در آن می‌توان از قوت‌ها و همچنین فرصت‌های موجود در آن برای بهبود وضعیت گردشگری در شهر نظرآباد بهره جست.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، استراتژی، مدل SWOT، شهر نظرآباد.

مقدمه:

گردشگری از مهم‌ترین صنایع در حال رشد و یکی از جریان‌های جهانی است که امور اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را با هم ترکیب کرده است (Holjeva, 2003: 132). از طرفی دیگر گردشگری به عنوان یکی از پردرآمدترین فعالیت‌ها در جهان مطرح بوده و اقتصاد گردشگری در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است (اعظمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۴). در واقع گردشگری میل به استفاده از فضا در اوقات فراغت با انگیزه‌ها و اهداف متنوع می‌باشد که در یک کلیت در برگیرنده‌ی جریانی از سرمایه، انسان، فرهنگ و کنش متقابل بین آنهاست و ایجاد درآمد و اشتغال برای ساکنان محلی در عرصه‌ی فضا جغرافیایی از آثار گردشگری می‌باشد (Briedenhann and Eugenia, 2004: 7). تأکید بر مقوله اقتصادی در فضاهای جغرافیایی جهت توسعه و رفاه ساکنان محلی اهمیت گردشگری را دو چندان می‌کند؛ ولی این خود مستلزم سیاست‌گذاری‌های اقتصادی و محیطی در سطح جهانی می‌باشد که بتوان با تأمین زیرساخت‌های مورد نیاز، گردشگری در سطح جغرافیایی محدود را به امری جهانی بدل کرد (Sugiyarto and Adam, 2000: 683-684). امروزه در بین کشورها نیاز به تحلیل مسایل مربوط به فعالیت گردشگری از طریق بکارگیری روش‌های دقیق کمی- کاربردی و منطقی جهت مدیریت بهینه نواحی و مکان‌های گردشگری بیش از پیش احساس شده است (Prato, 2001: 321). لذا به کارگیری منابع گردشگری مستلزم نگاهی همه جانبه و علمی و نیازمند مدیریت و برنامه‌ریزی می‌باشند، چرا که با توجه به منابع محدود، خواسته‌ها برای بهره‌مندی از آن بسیار می‌باشد و در صورتی که برنامه‌ریزی و مدیریت خردمندانه در استفاده و بهره‌برداری از منابع گردشگری موجود نداشته باشیم، زمینه‌های این بهره‌مندی کاهش و در برخی موارد موجب اتلاف منابع موجود هم می‌شود (ضیایی و داغستانی، ۱۳۸۹: ۱۱۴). در واقع گردشگری در شهرها و جذب گردشگران علاوه بر پتانسیل طبیعی و یا تاریخی، نیازمند برنامه‌ریزی‌هایی از جمله تبلیغات مناسب، زیرساخت‌های قوی خدماتی، استراحت گاهی، تجاری و ... می‌باشد. در این میان برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری شیوه‌ای نظام یافته به منظور تدوین راهبردهای توسعه نواحی مستعد و دارای پتانسیل گردشگری می‌باشد که با تشکیل ماتریس تهدیدها، فرصت‌ها، نقاط قوت و ضعف (SWOT) می‌تواند الگوی جامعی برای برنامه‌ریزی در حوزه گردشگری باشد (قائد رحمتی، ۱۳۹۳: ۷۱). کشور ایران با دارا بودن پتانسیل‌های بالا و قوی، ظرفیت بالایی در توسعه این صنعت دارد، اما نکته مهم‌تر این است که باید زمینه‌سازی و ایجاد استراتژی قوی برای بالابردن کیفیت زیرساخت‌های این صنعت در کشور فراهم شود. شهر نظرآباد که در جنوب غربی استان البرز واقع شده است، با توجه به ظرفیت‌های طبیعی و تاریخی و البته صنعتی توان تبدیل شدن به قطب گردشگری منطقه را دارد. از طرف دیگر این شهر با رشد جمعیتی بسیار بالا از جمعیت ۲۸۰۰ نفر در سال ۱۳۴۵ به ۱۱۲۴۸۰ نفر در سال ۱۳۹۰ رسیده است. بنابراین با استفاده از صنعت گردشگری می‌توان علاوه بر اشتغال زایی به افزایش درآمدهای پایدار شهری در نظرآباد دست یافت. لذا در این پژوهش

در پی آن هستیم تا وضعیت گردشگری در این شهر را تحلیل و استراتژی مناسب برای آن و راهکارهای پیشرفت این صنعت را ارائه دهیم.

مبانی نظری

امروزه صنعت گردشگری فرصتی برای کشورها ایجاد کرده است تا برای افزایش سهم خود در تجارت و اقتصاد جهانی تلاش کنند. صنعت گردشگری ۱۱ درصد از تولید ناخالص داخلی (GDP) جهان را تشکیل می‌دهد و بیش از ۲۰۰ میلیون شغل را در سراسر جهان پشتیبانی می‌کند که ۸ درصد اشتغال کل دنیا را شامل می‌شود (Rita.2000: 434). با ارزیابی صحنه رقابت، تعریف و تعیین هدف‌ها و جذب سرمایه‌گذاری‌ها و همچنین ایجاد بستر و ساختار مناسب به رشد این صنعت و متعاقب آن افزایش درآمد پایدار شهر و اشتغال‌زایی دست پیدا کرد (قالیباف و شعبانی فرد، ۱۳۹۰: ۱۴۹). در واقع می‌توان گفت که گردشگری از اجزاء مهم اقتصادی شهری می‌باشد که در بخش خدمات شهری رشد کرده است که علاوه بر مدیران شهری، عوامل مهم دیگری از جمله، سازندگان هتل‌ها و مهمانسراها، شرکت‌های هواپیمایی، بنگاه‌های اجاره اتومبیل و ... نیز در آن سرمایه‌گذاری می‌کنند (سعیدی و همکاران، ۱۳۸۷: ۶۶۰). توسعه گردشگری به‌ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته، عامل مؤثری در مقابله با فقر است و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف، کاهش بیکاری، رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود (کاظمی، ۱۳۸۶: ۶). در ماده ۱۱۴ از قانون برنامه ی چهارم توسعه ی کشور بر ارتقاء توان گردشگری، تولید ثروت و اشتغال‌زایی و مبادلات فرهنگی تأکید شده است. (میربافقی و مرادیان نیری، ۱۳۸۳: ۱۷۷-۱۷۸). از سوی دیگر گردشگری به دلیل اثرات اجتماعی و فرهنگی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، در واقع گردشگری نوعی، ایجاد ارتباط و تبادل فرهنگ میان ملت‌ها به حساب می‌آید (مطیعی و ایمانی، ۱۳۸۵: ۹). در علم جغرافیا نیز گردشگر به عنوان بازیگر اصلی فضای گردشگری، دارای کنش متقابل با فضا است. برای درک بهتر فضای گردشگری، فرآیندهای سازنده آن از جمله بعد شیئی (فیزیکی) شامل تأسیسات و خدمات گردشگری، مکان‌های مورد بازدید از شاخص‌های اصلی در بررسی فضای گردشگری می‌باشد (شکویی و موحد، ۱۳۸۱: ۹۶). برآورد این راهبردها تا زمانی امکان‌پذیر است که یک نگرش منطقه‌ای در زمینه آمایش سرزمین در تجمیع فعالیت‌های گردشگری وجود داشته باشد، و همچنین استراتژی خاص هر شهر و منطقه با توجه به پتانسیل‌های آن تنظیم و تدوین گردد، تا با شناسایی مناطق مستعد و گونه‌های مختلف گردشگری، راهکارهای لازم در تبیین منطقه‌ای توسعه گردشگری اخذ گردد. مطالعات مختلفی در این زمینه انجام گردیده است که به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌گردد:

کرمی و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان اولویت بندی راهبردهای توسعه گردشگری شهرستان اهر با استفاده از مدل SWOT-QSPM، توانایی این شهرستان را در تبدیل شدن به قطب‌های گردشگری کشور زیاد می‌دانند. نتایج تحلیل SWOT نشان می‌دهد که از دید سه گروه مورد بررسی شامل، مردم میزبان،

مسئولین و گردشگران، نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای گردشگری منطقه به ترتیب دارای میانگین ضریب نهایی ۲,۴، ۲,۵۶، ۲,۶۹، ۲,۸۸ می‌باشند.

هاشمی و محبوب فر (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه گردشگری کاشان، با استفاده از مدل SWOT-QSPM به تحلیل وضعیت و تدوین استراتژی گردشگری در این شهر پرداخته‌اند. نتایج نشان دهنده این است که استراتژی تأکید بر توسعه گردشگری فرهنگی - تاریخی به دلیل وجود مزیت‌های نسبی این نوع گردشگری در منطقه نسبت به دیگر استراتژی‌ها از اولویت بالایی برخوردار است. صفری (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان توسعه گردشگری آذربایجان شرقی با استفاده از مدل SWOT مطالعه موردی (کریدور گردشگری تبریز- جلفا) به بررسی ظرفیت‌های گردشگری در بخش‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی این محور می‌پردازد و اشاره می‌کند که این کریدور شامل دو محور تبریز- پیام و تبریز جلفاست. نتایج نشان می‌دهد که کمبود امکانات زیربنایی و رفاهی، تعدد تصمیم گیران و مسایل مدیریتی و ضعف تبلیغات مانع رونق صنعت گردشگری در این محورها شده است.

ایبا و همکاران (۲۰۱۵)، در پژوهشی با استفاده از مدل‌های SWOT و مدل QSPM- به بررسی صنعت گردشگری در شهرستان گلوگاه ایران پرداخته‌اند. نتایج آنها نشان دهنده این است که موقعیت راهبردی منطقه سوی SO می‌باشد. در بخش اولویت بخشی و رونق دادن به مشاغل مرتبط به حفاظت از جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی، جاذبه‌های طبیعی و اکوتوریسم و توسعه شبکه‌های ارتباطی، تأکید داشته‌اند.

کوبایاشی و عبدالوئی^۱ (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان گردشگری روستایی و توسعه پایدار با استفاده از مدل SWOT در هوکایدو ژاپن به این نتیجه رسیدند که با استفاده از ابعاد توسعه پایدار و بررسی قوت‌های درون سازمانی و حمایت سیاست‌گذاران برون سازمانی به عنوان فرصت‌های منطقه به رفع مشکلات اقتصادی روستاهای هوکایدو پرداخته‌اند.

روشن‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع تحقیق کاربردی - توسعه‌ای و به روش توصیفی - تحلیلی مبتنی بر انواع روش‌های میدانی، کتابخانه‌ای و اسنادی استوار گردیده است. در بخش مطالعات میدانی علاوه بر مشاهدات و بررسی‌های میدانی از قلمرو تحقیق و مطالعه منابع موجود نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای شهر نظرآباد شناسایی شده است. و به منظور تکمیل امر پژوهش اقدام به انجام مصاحبه با مسئولین ذی‌ربط گردشگری شهرستان و نیز ارائه پرسشنامه به ۳۰ تن کارشناسان صاحب‌نظر در این عرصه و ارائه مدل SWOT برای ترسیم راهبردهای لازم در این صنعت صورت گرفته است.

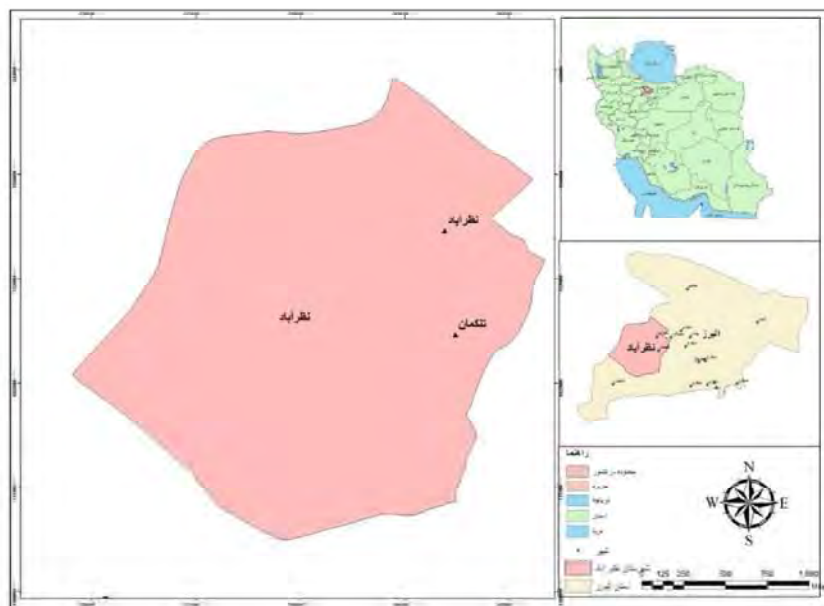
^۱ -Kobayashi and Abdolleav

مدل SWOT:

SWOT حروف اول چهار کلمه انگلیسی با معادل فارسی قوت، ضعف، فرصت و تهدید است (زیاری، ۱۳۸۳: ۲۳۸). تجزیه و تحلیل SWOT شناسایی نظام‌مند عواملی است که راهبرد، باید بهترین سازگاری را با آنها داشته باشد. منطق این روش این است که راهبرد اثربخش باید قوت و فرصت‌های سیستم را به حداکثر برساند، ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل برساند (حکمت نیا و موسوی، ۱۳۸۵: ۲۹۳). این مدل یکی از ابزارهای استراتژیک تطابق نقاط قوت و ضعف دورن سیستمی با فرصت‌ها و تهدیدات برون سیستمی است. مدل SWOT تحلیل سیستماتیکی را برای شناسایی این عوامل و انتخاب استراتژی که بهترین تطابق بین آنها را ایجاد می‌نماید، ارائه می‌دهد. از دیدگاه این مدل یک استراتژی مناسب قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل می‌رساند (مبارکی، ۱۳۸۶: ۱۲۶).

محدود مورد پژوهش:

شهر نظرآباد در استان البرز و در شهرستان نظرآباد، واقع گردیده است. این شهر در موقعیت جغرافیایی حد فاصل ۳۵ درجه و ۵۶ دقیقه عرض جغرافیایی و ۳۷ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی در جنوب راه آهن و اتوبان تهران قزوین و در چهار کیلومتری جنوب غربی شهر هشتگرد واقع شده است، به طوری که قرارگیری این شهر در میان دو قطب جمعیتی کرج و قزوین و در نزدیکی تهران، آن را از یک موقعیت ارتباطی غنی برخوردار می‌سازد که علاوه بر آزاد راه از جاده قدیم و اصلی کرج - قزوین و راه آهن نیز بهره می‌گیرد. شهر نظرآباد پرجمعیت‌ترین و بزرگ‌ترین شهر در حوزه شهری هشتگرد - نظرآباد می‌باشد و در سلسله مراتب شهری کشور، شهر میانی محسوب می‌گردد. این امر شهر نظرآباد را بیش از امکانات و استعداد آن پرجمعیت و پرتردد کرده و موجب رونق و گسترش کانون جمعیتی در این شهر شده است. به طوری که جمعیت این شهر از سال ۱۳۴۵ که به صورت روستا و از توابع شهر کرج بود تا سال ۱۳۹۰ از ۲۸۰۰ نفر به ۱۱۲۴۰۰ نفر رسیده است. (طرح راهبردی - ساختاری شهر نظرآباد، ۱۳۹۱: ۳-۹). این رشد چشمگیر جمعیت که به طور عمده متأثر از مهاجرت‌های وارده به این شهر و همچنین الحاق و پیوند کالبدی روستاهای اطراف نظرآباد از جمله سیدجمال‌الدین، علی آباد و محمدآباد به این شهر می‌باشد، موجب شده است که شهر نظرآباد شاهد گسترش فیزیکی و کالبدی سریعی باشد. لذا با توجه به اهمیت بافت‌های تاریخی و تفریحی موجود شهر نظرآباد که لزوم، حفظ و بهره‌برداری از آن به عنوان منبع پایدار در صنعت گردشگری ضرورت دارد. در زندگی انسان، ضروری است که ویژگی‌های مسکن شهرهایی مثل نظرآباد که دارای رشد سریع بوده‌اند، مطالعه گردد تا با شناخت نقاط قوت و ضعف آن، برنامه‌ریزی بهینه برای آن انجام شود.

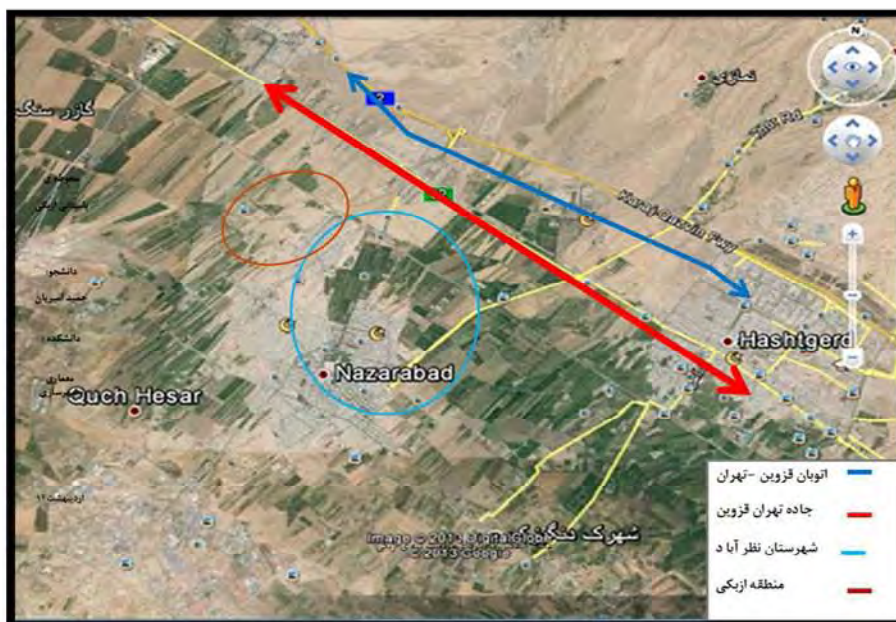

شکل (۱): موقعیت جغرافیایی شهر و شهرستان نظرآباد. مأخذ: تهیه و ترسیم، نگارندگان، ۱۳۹۴.

تحلیل یافته‌ها

در ابتدا باید به ذکر مواردی که می‌تواند پایه‌گذار صنعت گردشگری در شهر نظرآباد باشد، اشاره کنیم و با معرفی این موقعیتهای گردشگری به بهبود صنعت توریسم و گردشگری در شهر نظرآباد دامن بزنیم. از جمله آثار تاریخی، طبیعی و صنعتی که می‌تواند مقصد گردشگران در شهر نظرآباد باشد، عبارتند از:

۱- محوطه باستانی ازبکی در بخش شمال غربی شهر: در توضیح این محوطه باستانی مهم و مشهور باید گفت که پس شناسایی و ثبت ملی این اثر در دهه ۴۰ و ۵۰ شمسی، اکنون سعی بر آن است که این محوطه به ثبت جهانی برسد. اولین خشت دست ساز بشر به دبیر سازمان ملل به عنوان نماد گفتگوی تمدن‌ها اهدا شد در این محوطه کشف شده بود. این محوطه باستانی دارای یک تپه اصلی (دژ مادی) به ارتفاع ۲۶ متر و مساحت ۱۲۰۰ متر مربع و تعدادی تپه کوتاه‌تر در اطراف آن می‌باشد. سلسله حفاری‌های باستان شناسی در این محوطه باستانی از سال ۱۳۷۷ شروع گردید (عسگری، ۱۳۸۶: ۱۴۰).

شکل (۲): نمایی از شهر نظرآباد و منطقه ازبکی در google earth

- ۲- محوطه باغ‌های مقدم: طرفین خیابان تهران شهر نظرآباد حدود ۴ قطعه باغ قرار دارد (به نام‌های باغ مقدم) که از جاذبه‌های طبیعی این شهر محسوب می‌شود و در سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری موافقت‌هایی در جهت ثبت طبیعی آن انجام گرفته شده است.
- ۳- وضع موجود کارخانه نساجی مقدم که قبل از انقلاب در این شهر تأسیس گردیده است، به عنوان موزه صنعتی که به عنوان هسته اصلی گسترش و توسعه شهر شناخته می‌شود.
- ۴- آسیاب قدیمی و تاریخی مهدی آباد که به ثبت ملی رسیده است (طرح راهبردی، ساختاری شهر نظرآباد، ۱۳۹۱).
- ۵- تالاب صالحیه که پس از مدت‌ها به لطف الهی با بارش‌های زیاد، احیا شده است و محل سکونت پرندگان مهاجر گردیده است.
- ۶- کارخانجات قدیمی نساجی در فخر ایران (نمازی).
- ۷- منطقه طبیعی سیراب که به لحاظ کوهنوردی، طبیعت بکر، آبشار زندگانی و ... معروف است.
- ۸- خانه دکتر مصدق در احمدآباد نظرآباد (دکتر مصدق پس از تبعید تا آخر عمر در این خانه محصور بودند و در آنجا نیز به خاک سپرده شده‌اند)
- ۹- فرودگاه آزادی در قسمت جنوب غربی شهر نظرآباد.

پس از معرفی جاذبه‌های گردشگری شهر نظرآباد به تحلیل وضعیت گردشگری این شهر با استفاده از مدل SWOT می‌پردازیم. نتایج حاصله در غالب جدول‌های زیر آمده است:

جدول (۱): ماتریس عوامل داخلی نقاط قوت

ضریب نهایی	رتبه	ضریب ۲	ضریب	نقاط قوت
۰,۶۴۱۲۲۱	۶	۰,۱۰۶۸۷	۷۰	وجود قابلیت‌های گردشگری تاریخی، طبیعی در شهر نظرآباد
۰,۷۳۷۴۳۵	۷	۰,۱۰۵۳۴۴	۶۹	موقعیت شهر نظرآباد در چهارراه مواصلاتی شرق و غرب کشور
۰,۴۳۹۶۶۵	۴	۰,۱۰۹۹۲۴	۷۲	وجود مرکز جمعیتی غالب در منطقه غربی و جنوبی استان البرز
۰,۸۰۶۱۰۷	۸	۰,۱۰۰۸۷۳	۶۶	قرار گیری در مسیر خطوط راه آهن، بزرگراه قزوین کرج، و جاده قدیم کرج - قزوین
۰,۸۶۵۶۴۹	۹	۰,۰۹۶۱۸۳	۶۳	سهولت حمل و نقل و دسترسی با استفاده وسایل نقلیه عمومی در شهرستان
۰,۳۵۲۶۷۲	۳	۰,۱۱۷۵۵۷	۷۷	وجود عرصه‌های طبیعی که زمینه‌ساز توسعه ساخت‌وسازهایی در کاربری‌های گوناگون شود
۰,۲۳۸۱۶۸	۲	۰,۱۱۹۰۸۴	۷۸	نزدیکی به مرکز شهر و تأمین شدن امنیت آن در شب
۱۳۴۳۵۱	۱	۰,۱۳۴۳۵۱	۸۸	حفظ ارزش‌های هویتی پیشین و ایجاد هویت ویژه با استفاده از منطقه
۰,۴۳۹۶۹۷	۴	۰,۱۰۹۹۲۴	۷۲	وجود باغات و زمین‌های بکر در اطراف شهر
۴,۸۵۴	۴۴	۱	۶۵۵	جمع

مأخذ: محاسبات نگارندگان

جدول (۲): ماتریس عوامل داخلی نقاط ضعف

ضریب ۳	رتبه	ضریب ۲	ضریب ۱	نقاط ضعف
۰,۵۷۱۹۶	۶	۰,۰۹۵۳۷	۵۱	عدم زیرساخت سازی لازم در محوطه‌های باستانی و تفریحی شهر نظرآباد
۰,۱۱۰۲۸	۱	۰,۱۱۰۲۸	۵۹	مشکل جذب اعتبارات و سرمایه‌های لازم
۰,۵۷۱۹۶	۶	۰,۰۹۵۳۷	۵۱	عدم وجود مدیریت یکپارچه در پیشبرد برنامه‌ها
۰,۵۷۱۹۶	۶	۰,۰۹۵۳۷	۵۱	عدم تبلیغات مناسب و معرفی شهر نظرآباد به عنوان یکی از قطب‌های گردشگری
۰,۲۱۶۸۲۲	۲	۰,۱۰۸۴۱۱	۵۸	عدم خدمات‌رسانی مناسب به گردشگران موجود در جهت افزایش مدت ماندگاری آنها

۰,۵۷۱۹۶	۶	۰,۰۹۵۳۷	۵۱	نبود طرح جامع گردشگری در شهر نظرآباد
۰,۴۰۳۷۳۸	۴	۰,۱۰۰۹۳۴	۵۴	نبود دفاتر خدمات گردشگری به منظور افزایش کیفی سطح خدمات
۰,۴۸۵۹۸۱	۵	۰,۰۹۷۱۹	۵۲	وجود زمین‌های کشاورزی در محوطه باستانی ازبکی
۰,۳۱۹۶۲۶	۳	۰,۱۰۶۵۴۲	۵۷	نبود خدمات و تسهیلات و امکانات رفاهی مناسب در بافت روستایی در شهر نظرآباد
۰,۵۷۱۹۶	۶	۰,۰۹۵۳۷	۵۱	فرسودگی کالبدی بافت تاریخی در محوطه‌های باستانی
۴,۱۶۲۶	۴۵	۱	۵۳۵	جمع

مأخذ: محاسبات نگارندگان

جدول (۳): ماتریس عوامل خارجی فرصت‌ها

ضریب نهایی	رتبه	ضریب ۲	ضریب ۱	فرصت‌ها
۰,۸۲۸۲۰۱	۷	۰,۱۱۸۳۱۴	۷۳	وجود جمعیت لازم برای جذب اعتبارات و همچنین بسترهای مناسب برای گردشگری در سطح شهرستان
۰,۷۱۹۶۱۱	۶	۰,۱۱۹۹۳۵	۷۴	نزدیکی شهر نظرآباد به شهرهای قدرتمند اقتصادی کرج، تهران و قزوین به منظور جذب سرمایه و توسعه
۰,۶۲۳۹۸۷	۵	۰,۱۲۴۷۹۹	۷۷	وجود بستر و طبیعت بکر و همچنین پتانسیل‌های باستانی سطح شهر
۰,۵۱۲۱۵۶	۴	۰,۱۲۸۰۳۸	۷۹	وجود سیستم‌های مناسب دسترسی جاده ای، راه آهن، بزرگراه در سطح شهر و شهرستان نظرآباد
۰,۱۳۱۲۸	۱	۰,۱۳۱۲۸۰	۸۱	استفاده از شبکه استانی البرز و همچنین رسانه‌های مجازی برای معرفی جاذبه‌های گردشگری
۰,۲۵۹۱۳۹	۲	۰,۱۲۹۶۵۹	۸۰	سهم بالای نخبگان و تحصیل کردگان دانشگاهی در شهرستان نظرآباد
۰,۲۵۹۱۳۹	۲	۰,۱۲۹۶۵۹	۸۰	وجود جاذبه‌های مختلف در سطح شهرستان که به شهر مرکزی نظرآباد متصل و وابسته هستند
۰,۸۲۸۲۰۱	۷	۰,۱۸۸۳۱۴	۷۳	احداث فرودگاه آزادی در شهرستان نظرآباد
۴,۳۹۲۰۷	۳۴	1	۶۱۷	جمع

مأخذ: محاسبات نگارندگان

جدول (۴): ماتریس عوامل خارجی تهدیدات

تهدیدات	ضریب	ضریب ۲	رتبه	ضریب نهایی
عدم وجود دیدگاه آینده نگر در بین مسئولین شهری در شهر نظرآباد	۶۰	۰,۱۴۴۹۲۷	۱	۰,۱۴۴۹۲۷
استفاده از نیروهای غیرمتخصص در، مدیریت فرهنگی و همچنین معرفی پتانسیل های گردشگری	۵۹	۰,۱۴۲۲۵۱	۲	۰,۲۸۵۰۲۴
نگرش سودجویانه به پدیده گردشگری و بهره برداری منفی حداکثری از گردشگران	۵۱	۰,۱۲۳۱۸۸	۵	۰,۶۱۵۹۴۲
عدم شناخت کامل و ناقص از شهر نظرآباد و قابلیت های آن	۵۲	۰,۱۲۵۶۰۳	۳	۰,۳۷۶۸۱۲
بی ثباتی ها و به مخاطره افتادن امنیت گردشگران به دلایل نبود زیرساخت های لازم	۴۲	۰,۱۰۴۴۹	۸	۰,۸۱۱۵۹۴
وجود مشکل مالکیت در منطقه باستانی ازبکی	۴۷	۰,۱۱۳۵۲۶	۷	۰,۷۹۴۶۸۶
نبود فرهنگ گردشگری و دید منفی به فرهنگ	۵۲	۰,۱۲۵۶۰۳	۳	۰,۳۷۶۸۱۲
ناتوانی در اجرا و پیگیری های برنامه های توسعه	۵۱	۰,۱۲۳۱۸۸	۵	۰,۶۱۵۹۴۲
جمع	۴۱۴	۱	۳۴	۴,۰۴۱۷۳۹

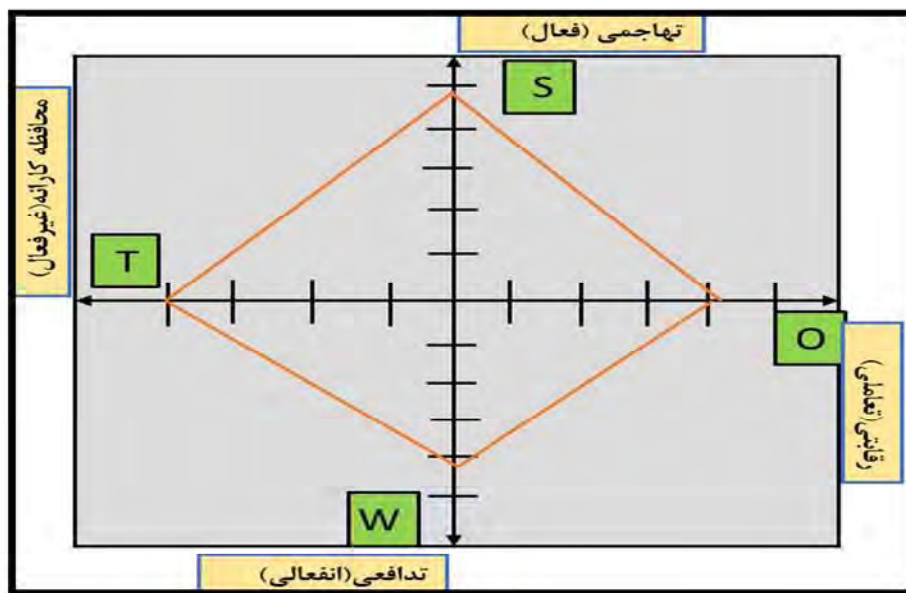
مأخذ: محاسبات نگارندگان

به منظور ارائه دید بهتر نسبت یافته های فوق که حاصل از پرسشنامه کارشناسان بوده است عدد نهایی در نمودار ۱ ارائه گردیده است (منبع: داده های حاصل پرسشنامه، نگارندگان: ۱۳۹۴) در این نمودار نمره نهایی شاخص نقاط قوت ۴/۸۵، نقاط ضعف ۴/۱۶، فرصت ها ۴/۳۹ و تهدیدات ۴/۰۴ منظور و به دست آمده است که با توجه به این و نیز بالا بودن عدد مربوط به نقاط قوت و فرصت (عدد ۴/۵ و ۴/۶) رویکرد فعلی نسبت به گردشگری مذهبی در شهر قم یک رویکرد تهاجمی و فعال (SO) می باشد. در این رویکرد با توجه به مبانی نظری مدل SWOT آنچه بایست برای آن برنامه ریزی گردد عبارت است از تقویت نقاط قوت و در عین حال استفاده بهینه از فرصت های موجود در شهر نظرآباد.

جدول (۵): مجموع ضرایب نهایی مدل SWOT

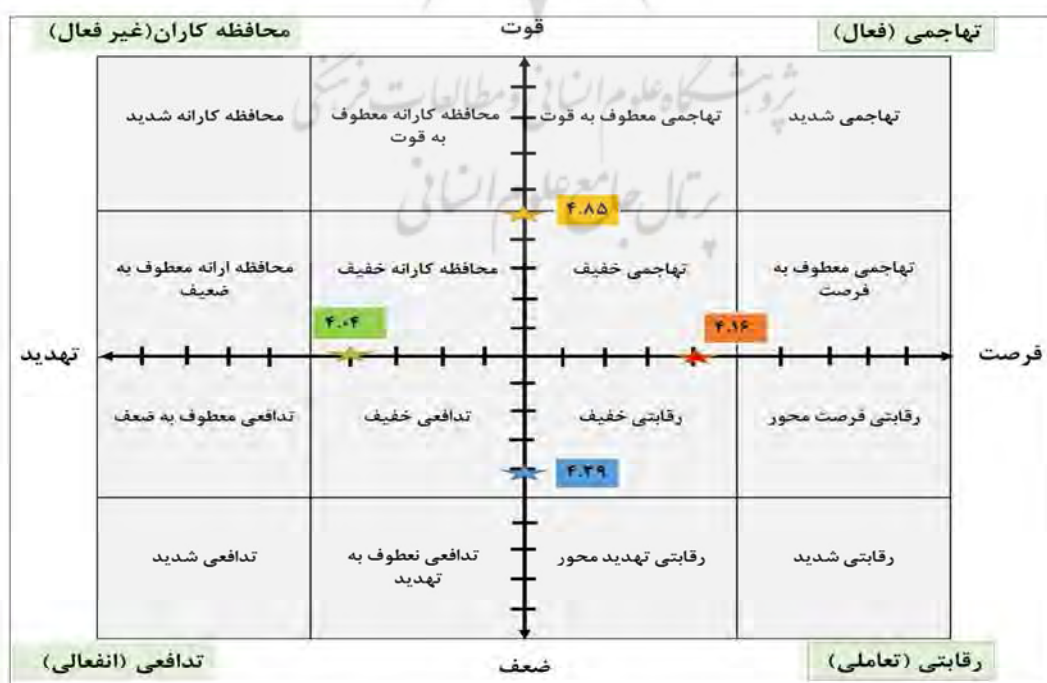
نقاط قوت	نقاط ضعف	فرصت	تهدید
۴,۸۵	۴,۱۶	۴,۳۹	۴,۰۴

مأخذ: محاسبات نگارندگان

شکل (۳): وضعیت راهبردی شهر نظرآباد در گردشگری

این نمودار نشان دهنده این است که وضعیت گردشگری در شهر نظرآباد و راهبرد بهینه در آن رقابتی فعال یا (SO) می باشد. و می تواند با بهره گرفتن بیش تر از نقاط قوت برای غلبه بر تهدیدهای احتمالی اقدام نماید. راهبرد بازنگری یا (WO) در رتبه بعدی اهمیت قرار دارد که با تأکید بر فرصت ها می توان با حالت رقابتی به بهبود وضعیت گردشگری در نظرآباد امیدوار بود. راهبردهای تدافعی (WT) و محافظه کارانه (ST) نیز رتبه های بعدی قرار دارند.

شکل (۳): شاخص نقاط قوت، نقاط ضعف، تهدید و فرصت گردشگری در شهر نظرآباد

جدول (۶): راهبردهای نهایی برنامه‌ریزی گردشگری در شهر نظرآباد با توجه به مدل SWOT

ردیف	راهبرد تقویت گردشگری شهر نظرآباد با مدل SWOT	راهبردهای نهایی برنامه‌ریزی گردشگری شهر نظرآباد
	تقویت نقاط قوت	برنامه‌ریزی برای ایجاد تور گردشگری و معرفی جاذبه‌های گردشگری استفاده از نام و اعتبار کارخانجات مقدم برای ایجاد باغ موزه صنعتی بهره برداری از گردشگری و صنعت توریسم به عنوان منبع درآمد پایدار
	کاهش و برطرف کردن نقاط ضعف	ساخت زیرساخت‌ها مناسب مثل هتل، کمپینگ و ... برای گردشگری تسهیل در بازدید از مناطق توریستی تبلیغات در فضای مجازی و فضای حقیقی برای جذب گردشگران تنظیم و نشر کتابچه راهنمای گردشگران افزایش خدمات رفاهی از جمله، سفره خانه، رستوران و ... برای گردشگران ایجاد یک گروه مسئول در بین سازمان‌های مرتبط برای انسجام امور گردشگری در شهر نظرآباد محافظت و نگهداری از بناهای تاریخی و طبیعی شهر
	تقویت فرصت‌ها	ساخت محل‌های استراحتگاهی در مسیر آزادراه کرج - قزوین برای مسافران و کسب درآمد پایدار بهبود خدمات گردشگری با تشویق و ارائه معافیت‌های مالیاتی برای سازمان‌های خصوصی و سرمایه‌گذار استفاده از شبکه استانی البرز برای معرفی شهرستان نظرآباد تقویت و تبلیغ صنعت پارچه و استفاده از شهرت کارخانجات مقدم به منظور جذب سرمایه و گردشگر
	کاهش و برطرف کردن کمبودها	ایجاد امنیت در مناطق بکر طبیعی با زیرساخت سازی‌های انتظامی مرمت و بهسازی بافت تاریخی منطقه ازبکی و آب انبار مهدی آباد تصویب باغ‌های اطراف خیابان تهران به عنوان میراث طبیعی ملی برای جلوگیری از تخریب و ساخت و ساز در آنها ساخت جاده مناسب برای دسترسی به جاذبه‌های توریستی بیرون از شهر

مأخذ: نگارندگان

نتیجه گیری:

امروزه گردشگری به عنوان یکی از راه‌های کسب درآمد در شهرها مطرح می‌شود. وجود جاذبه‌های گردشگری و همچنین بسترسازی لازم برای جذب گردشگران از نکات اساسی برای تقویت صنعت گردشگری می‌باشد. شهر نظرآباد نیز با توجه به وجود جاذبه‌های گردشگری قوی می‌تواند در زمینه توسعه این صنعت و کسب درآمد پایدار و اشتغال‌زایی مناسب در این زمینه برنامه‌ریزی کند. در این پژوهش پس از معرفی جاذبه‌های گردشگری در شهر نظرآباد، با استفاده از مدل SWOT به تحلیل وضعیت گردشگری و نوع راهبرد آن در این شهر پرداخته شد. نتایج تحلیل SWOT نشان می‌دهد که نقاط قوت (۴,۸۵)، ضعف (۴,۱۶)، فرصت (۴,۳۹) و تهدید (۴,۰۲) می‌باشد. طبق نتایج حاصله از مدل SWOT باید گفت که راهبرد فعال رقابتی یا SO در اولیت اول می‌باشد و نیز راهبرد WO یا راهبرد بازنگری در رتبه دوم می‌باشد. راهبردهای تدافعی (WT) و محافظه کارانه (ST) نیز رتبه‌های بعدی قرار دارند. لذا در گردشگری شهر نظرآباد و تدوین استراتژی مؤثر در آن می‌توان از قوت‌های همچنین فرصت‌های موجود در آن برای بهبود وضعیت گردشگری در شهر نظرآباد بهره جست.

پیشنهادها

به‌طور کلی در مجموع با توجه به مطالب بیان‌شده به‌منظور نیل به توسعه گردشگری با توجه به ملاحظات آمایش سرزمین می‌بایستی موارد و نکات پیشنهادی زیر در دو سطح کلان و خرد مورد توجه قرار گیرد:

سطح کلان

ارتقای بهره‌وری سرزمین با گسترش آموزش فنی و استفاده از شیوه‌ها و تکنولوژی نوین تولید اقتصادی و به‌کارگیری سریع صحیح نهاده‌ها و عملی کردن مراحل مختلف تولید؛ تهیه طرح جامع گردشگری در سطح شهرستان نظرآباد با توجه به توان اکولوژیکی به‌منظور توسعه پایدار صنعت گردشگری؛

انجام مطالعات تعیین میزان تقاضای بازدیدکنندگان در استفاده از مناظر طبیعی، فرهنگی، تاریخی، و... جلب مشارکت مردمی به‌منظور پیاده‌سازی برنامه‌های پایدار توسعه؛

انجام مطالعات دقیق در مقیاس‌های مشخص به‌منظور ظرفیت‌سازی اجرای طرح‌های توسعه زیرساخت‌ها و عوامل زیر بنایی؛

سطح خرد

توسعه گردشگری پایدار با تأمین فضاها و تجهیزات مناسب در مناطق ویژه گردشگری شهرستان؛ برنامه‌ریزی و اجرای هزینه سرانه خدمات، گسترش صنعت گردشگری و توسعه فعالیت‌های صنایع دستی و سایر طرح‌های مشارکتی به‌منظور فقرزدایی؛

تهیه پیوست فرهنگی طرح‌ها و پروژه‌های احداثی در جاذبه‌های گردشگری شهر نظرآباد همچنین در زمینه توسعه گردشگری نظرآباد پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

ترمیم و احیای بافت منطقه ازبکی و روستای مهدی آباد جهت زیرساخت‌های گردشگری ساخت کمپینگ و هتل‌ها، استراحت‌گاه‌ها و مراکز تجاری در مجاورت جاذبه‌های گردشگری فراهم آوردن زیرساخت‌های حمل و نقل و دسترسی به گردشگران استفاده از توان و ظرفیت‌های بخش خصوصی در زمینه توسعه صنعت گردشگری شهر نظرآباد؛ معرفی و تبلیغات مناسب جاذبه‌های گردشگری شهر نظرآباد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ:

۱. اعظمی، م.، هاشمی‌امین، ناهید.، سروش مهر، هما (۱۳۹۵)، تدوین استراتژی گردشگری روستایی پایدار با استفاده از تکنیک SWOT (مطالعه موردی: روستای نوره شهرستان سنندج)، نشریه فضای گردشگری، ۱۳(۱۷)، صص ۸۳-۱۰۸.
۲. حکمت نیا، ح و موسوی، م (۱۳۸۵)، کاربرد مدل در جغرافیا با تاکید بر برنامه‌ریزی شهری و ناحیه ای، انتشارات علم نوین، چاپ اول.
۳. زیاری، ک (۱۳۸۳)، مکتب‌ها، نظریه و مدل‌های برنامه‌ریزی منطقه ای، انتشارات دانشگاه یزد، یزد.
۴. سعیدی، ع (۱۳۸۷)، دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، چاپ اول، تهران.
۵. شکویی، ح.، موحد، ع (۱۳۸۱)، شناخت الگوی فضای توریستی شهر اصفهان با استفاده از GIS، مجله مدرس علوم انسانی، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۶ (۴):، صص ۹۵-۱۱۴.
۶. عسگری، ح (۱۳۸۶)، دشتی به وسعت تاریخ: نگاهی جامع به نظرآباد، انتشارات شهید سعید محبی، تهران، چاپ اول.
۷. صفری، ف (۱۳۹۱)، توسعه گردشگری آذربایجان شرقی با استفاده از مدل SWOT مطالعه موردی (کریدور گردشگری تبریز- جلفا)، نشریه فضای گردشگری، ۲(۸):، صص ۱۴۳-۱۶۲.
۸. ضیایی، م.، داغستانی، س (۱۳۸۹)، تحلیل سلسله مراتبی جاذبه‌های تاریخی - فرهنگی شهرستان نیشابور، فصلنامه جغرافیا و توسعه، ۸ (۱۷):، صص ۱۱۳-۱۳۸.
۹. طرح راهبردی - ساختاری شهر نظرآباد (۱۳۹۱)، مهندسین مشاور طرح و معماری، اداره کل راه و شهرسازی استان البرز.
۱۰. قالیباف، م و شعبانی فرد، م (۱۳۹۰)، ارزیابی و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری برای توسعه گردشگری شهری بر اساس مدل‌های تصمیم‌گیری چند متغیره: مطالعه موردی سنندج، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی ۲۶ (۱۰۱)، صص ۱۴۷-۱۷۳.
۱۱. قائد رحمتی، ص، خادم‌الحسینی و احمدی، م (۱۳۹۳)، مدل‌ها و تکنیک‌ها در برنامه‌ریزی گردشگری، انتشارات نوید مهر، چاپ اول، تهران.
۱۲. کاظمی، م (۱۳۸۶)، مدیریت گردشگری، انتشارات سمت، چاپ دوم، تهران.
۱۳. کرمی، ف، پناهی، ح و قنادی، ن (۱۳۹۵)، در پژوهشی با عنوان اولویت‌بندی راهبردهای توسعه گردشگری شهرستان اهر با استفاده از مدل SWOT-QSPM، نشریه فضای گردشگری، ۵(۱۸):، صص ۲۱-۴۲.
۱۴. مبارکی، ا (۱۳۸۶)، برنامه‌ریزی فضایی شهرستان ملکان، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علون انسانی، دانشگاه اصفهان.

۱۵. مطیعی لنگرودی، ح و ایمانی، ب (۱۳۸۵)، نقش گردشگری در اقتصاد روستایی، نشریه علوم جغرافیایی، شماره سوم، صص ۷-۲۹.
۱۶. میربافقی، س و مرادیان نیری، ا (۱۳۸۳)، قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به انضمام آئین نامه‌های اجرایی، انتشارات کیومرث، تهران.
۱۷. هاشمی، س. محبوب فر، م (۱۳۹۲) برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه گردشگری کاشان، فصلنامه گردشگری دانشگاه علم و فرهنگ، (۱)۱.

18. Abyaa, H. Nasiri, M. Ebrahimi, M. Movahed, A. (2015), Strategic planning for Tourism Industry Using SWOT and QSPG. *Managment Science Leteters*. 5(3)
19. Holjeva, I. (2003). A Vision of tourism and the hotel industry in the 21 century, *hospitality management*, vol 25. No. 1
20. Briedenhann j and Eugenia W. (2004). Tourism Routes as a tool for the economic Development of Rural Areas-vibrant Hope for Impossible Dream? *Tourism Management*. vol 25. No. 4
21. Kobayashi, H. Ahkmad, A. (2011), Rural Tourism and Sustainable Development in Hokkaido. *Didision of Urban and Enviromental Engineering*
22. Prato, T. (2001). Modeling Carrying Capacity for National Parks. *ecological Economics*, WWW.elsever.com/locate/ecolecon
23. Rita P., 2000, Tourism in the European Union, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Volume: 12, Issue: 7, pp: 434-436.
24. Sugiyarto, C., Adam B. (2003). Tourism and Globalization. *Annals of Toutism Research*, vol 30. No. 2